

Pisortat ataatsimoortumik allaffissornerisa aaqqissugaanerannut atatillugu naliliinissamut ataatsimiititaliarsuarmik pilersitsisoqarnissaanut Naalakkersuisut peqquneqarnissaannut Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuut. Maanna suliaasaasut aallaavigalugit allaffissornerup annertussusaa ataatsimiititaliarsuup nalilersussavaa, suleriaatsit sunniuteqarluarnerusut pilersinnissaannut immikkoortorta qarfiillu suliaasa qarfiillu (sektorit) akimorlugit suleqatigiinnerup pitsanngorsaaviginissaanut periarfissat misissussallugit, kiisalu allatut aaqquussinissamut periarfissanik siunnersuuteqarluni. Siunnersuutini tamani inatsisit ingerlatsinermut tunngasut qasukkartinneqannginnissaat aallaaviusaaq. Ataatsimiititaliarsuaq inunnit sektorinit assigiinngitsuneersunit inuttaqassaaq, tassa pisortat sektoriineersut aamma namminersortut sektoriineersut ilaasortat misilittagaqartut amerlaqatigiissallutik. Ataatsimiititaliarsuaq assigiinngissitaartuneersunit ilaliussanik sulisitaqassaaq, sulininilu ukiut marluk iluanni naammassissallugu. Tamatuma kingorna ataatsimiititaliarsuup innersuussutai Inatsisartuni politikikkut suliarineqassapput.

pillugu

siunnersuutip aappassaaneerreqarnerani

Inatsisinut Ataatsimiititaliap

ISUMALIUTISSIISUTAA

Suliaqarnermi Inatsisinut Ataatsimiititaliap uku inuttarai:

Inatsisartunut ilaasortaq Anders Olsen, Siumut, Siulittaasoq
Inatsisartunut ilaasortaq Iddimanngiu Bianco, Inuit Ataqatigiit, Siulittaasup tullia
Inatsisartunut ilaasortaq Michael Rosing, Demokraatit
Inatsisartunut ilaasortaq Laura Tàunâjik, Siumut
Inatsisartunut ilaasortaq Debora Kleist, Inuit Ataqatigiit

Ulloq 23. maj 2016, siullermeerinnilluni suliarinninnerup kingorna siunnersuut ataatsimiititaliamit misissorneqarpoq.

1. Siunnersuutip imarisai

Siunnersuuteqartup oqaatigineqartualersimasoq aallaavigaa, tassa inuiaqatigiit allaffissorfigineqarnerisa annertunaarneqarsimanera pisortallu namminersortunut naleqqiullugu allaffissornerisa inituallaarnerat, tikkuarluguli inatsisit ingerlatsinermut tunngasut malitagut allanngujuissutsimik aaqqissuussamullu tatiginnissinnaanitsinnik kinguneqarmata kiisalu nunanut millionilippassuarnut innuttalinnut naleqqiullugu innuttaasunut 56.000-iusunut inatsimmut piareersaatit sukkaneruneq ajortut. Taamaammatt siunnersuuteqartup kissaatigaa, naalakkersuinikkut oqallinnerup pitsaasumik tunngaveqarluni ingerlanneqarnissaa isumannaarniarlugu isumalioqatigiisitamik pilersitsisoqassasoq. Siunnersuuteqartup siunnersuutigaa isumalioqatigiisitap isumaliutissiissutaa 2018-imi ukiakkut ataatsimiinnermi saqqummiunneqassasoq.

2. Naalakkersuisut akissuteqaataat allannguutissatullu siunnersuutaat

Susasaqarfiit immikkoortortaqarfiillu akimorlugit suleriaatsit pitsaanagerusut pilersinneqarnissaat aammalu suleqatigiinnerit pitsanngorsaaffigineqarnissaat kiisalu inatsisit ingerlatsinermut tunngasut qasukkanngikkaluarlugit allatut aaqqissuussinnaanissamut periarfissanik siunnersuusiortoqarnissaanik isumaq Naalakkersuisut tapersersorpaat. Taamaattoq isumalioqatigiisitamik, anguniagassatut innersuussutinik malitseqartitsisussamik pilersitsinissaq pisariaqanngitsutut Naalakkersuisut isumaqarfigaat. Siullertut aningaasartuutaasussat annertunissaat eqqarsaatigalugu, aappaatullu pisortat allaffeqarfiisa ineriartortinnissaanut siusinnerusukkut kaammattuutigineqarsimasunik piviusunngortitsiniarnissamut kinguarsaataaginnarsinnaammat. Siusinnerusukkut misissuisimanernut tunngatillugu immikkut uku taaneqartariaqarnerarpaat; Namminersorneq pillugu kalaallit isumalioqatigiissitaat (2003), Aaqqissuuseqqinnissamut ataatsimiititaliap "Pisortat suliassaqarfiinik aaqqissuuseqqinnissaq pillugu isumaliutissiissutaa" (2005), Akileraartarnermut Atugarissaarnissamullu Ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiissutaa "Pigissaartuunissarput atugarissaartuunissarpullu - massakut iliuuseqarta" (2011), nalunaarussiaq " Kalaallit Nunaanni pisortat suliassaqarfianni pisariillisaaneq aningaasartuutikillisaanerlu" BDO-mit suliarineqartoq (2013), aaqqissuuseqqinnissamut isumaliutissiissutip aammalu Akileraartarnermut Atugarissaarnerulernissamullu Ataatsimiititaliarsuup kaammattuutaasa malitsigisaatut Naalakkersuisut kommunit KANUKOKA-llu saqqummersitaat 'Namminersorlutik Oqartussat aamma kommunit akornanni suleqatigiinnissamik isumaqatigiisummut nassuiaat' (2013), uuminnga malitseqartinneqartoq "Kommunit aamma Namminersorlutik Oqartussat akornanni Missingersuusiortarneq pillugu suleqatigiinnissamut isumaqatigiisummik" (2014), kiisalu nalilersuineq pillugu nalunaarussiaq "Aaqqissuuseqqinnissamut isumaliutissiissutip nalilersuiffigineqarnera – avataaniit isigalugu kaammattuutillu." (2015).

Naalakkersuisut tamakku tunngavigalugit allannguutissatut siunnersuummik imaattumik saqqummiussipput:

Immikkoortoqarfiit susassaqaarfiillu akimorlugit suleqatigiinnerit pitsanngorsarsinnaajumallugit Naalakkersuisut Aaqqissuusseqqinnissat suliassanillu nuutsinissat pisariaqartut piareersarsinnaajumallugit kommuninik suleqateqarnerminni suleriaatsinik pitsaanerusunik sunniuteqarnerusunillu pilersitsinissamik peqquneqarnissaanik, Inatsisartut aalajangiiffigisassaatur siunnersuut. Taamatut suliniuteqarnermi allaffissornermik kut periutsit nalinginnaasut qulakkeerlugit atornerqarnissaat isiginiarneqassapput.

3. Inatsisinut Ataatsimiititaliap inatsisissatut siunnersuummut oqaaseqaatai:

Inatsisinut Ataatsimiititaliap pissutsimut puigorneqarajuttumut tunngatillugu oqaatigisassaqqitsippaa, namminersorneq pillugu isumalioqatigiisitap kalaaliinnarnik inuttaqartup 2003-mi erseqqisarmagu angivallaamik allaffissornermik ajornartorsiuteqarneq annerpaaq kommuniniittoq – qitiusumik allaffeqarfimmiinnani:

”Nunanut allanut sanilliussisarnerit takutippaat nunatsinni pisortat suliffeqartitsinerat nunanit allanit annertunerujussuusoq. Nunatsinni pisortat suliffeqartitsineranni sulisut affaat missiliorlugit pisortani sulisuupput, nunanili avannarlerni pingajorarterut missiliuinnarlugu. Nunatsinni inuit 100-juugaangata 26-it pisortani sulisuusarput. Danmarkimi 16-iusarput. Nunani siammaseqisunik inulinni innuttaasunik sullissisut ikinnerungaatsiartarputtaa. Islandimi inuit 17-it innuttaasut 100-it sullittarpaat, Finlandimi inuit aqqaniliinnaallutik. Tamatuma peqatigisaanik nunanut allanut sanilliussuinerup takutippaa pisortat Namminersornerullutik Oqartussat aqqutigalugit qitiusumik ingerlatsinerat nunanut allanut naalagaaffittut, amtitut assigisaattulluunniit annertussuseqarnerat qiviaraanni assigiiginnartoq, kisiannili nunatsinni sulisut amerlanerujussuat kommunini pisortatigut sulisitsinermik amerlanerujussuat kommunini pisortatigut sulisitsinermik patsiseqarnerusoq.”

Ataatsimiititaliattaq oqaatigissallugu tunngavissaqartippaa aamma puigorneqakkajuttoq innuttaasunut ikitsunut allaffissornermut aningaasartuutit nukissanillu atuneq immikkoortut ilaanni amerlasuunik innuttalinnut allaffissornermut aningaasartuutitulli nukissanillu atuinertut annertutigisarmat. Assersuutigalugu innuttaasunut 56.000-inut atuuttussamik inatsisissatut siunnersuummik suliaqarnermut inatsisilerituumit qaammatit atornerqartut, inatsisissamik innuttaasunut millionilikkaanut atuuttussamik suliaqarnermut atornerqartut amerlaqatigissavai.

Taamaalilluni qanoq allaffissornerup annertuallaartiginera, suliassat allaffissornerup isumagisassai qiviarlugit nalilersorneqartariaqarpoq. Tassunga atatillugu erseqqissaatigissallugu tunngavissaqarpoq suliassat taakku annertuumik naalakkersuinikkut aalajangiussaasarmata. Akisussaaffinnik nutaanik tigusinerit pinngitsooratik allaffissornerup

annertusineqarneranik nassataqassapput. § 37, tunngavigalugu apeqquteqaatit amerleriaateqarneri, taakku akineqarnissaannut nukissanik amerlanerusunik immikkoortitsisoqarnissaanik pisariaqalersitsisimapput, aamma nutserinermut. Takussutissiap ukiuni kingullerni qulingiluani § 37, tunngavigalugu apeqquteqaatit takutippai:

Ukioq	§ 37, tunngavigalugu apeqquteqaatit amerlassusaat
2015	302
2014	200
2013	261
2012	296
2011	252
2010	278
2009	170
2008	128
2007	176

Peqatigisaanik katersuunnerni tamani aalajangiiffigisassatut siunnersuutunik arlalissuarnik, Naalackersuisunut inatsisiliornissamik nassuiaatinillu suliaqarnissamik pisussaaffiliisunik akuersissuteqartoqartarpoq. Taamatuttaaq meeqqat illersuisoqalernissaat aalajangiunneqarnikuuvoq, Naligiisitaanermut Siunnersuisoqatigiit, New Yorkimi Kalaallit Nunaata sinniisoqarfia, oqaatsinik aalajangiisartut, nunatta allagaateqarfia, Inuit Pisinnaatitaaffiinit Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiivi, kiisalu isumaqatigiissutinut arlaqartunut Kalaallit Nunaat ilanngutsinneqarsimavoq, soorlu Naalagaaffiit Peqatigiit naalliuttitsisarneq pillugu isumaqatigiissutaannut kiisalu ILO-mi isumaqatigiissutinut (The International Labour Office). Isumaqatigiissutinut arlalinnut ilanngutsinneqarneq akuttunngitsunik nalunaaruteqartarnissamik nassataqarpoq, taamaalillunilu suliassaqarnerulernermik aamma. Tamatuma saniatigut inatsisip atuutsinneqarnerata allaffissornikkut qanoq pisariitsiginissaa naalackersuinikkut aalajangersagaavoq – assersuutitut taaneqarsinnaavoq ilinniarnermi tapiissutit pillugit inatsisip ilinniartoq atuakkanik ilinniutinik pisiniutissaanik ukiumut 2.000 kr-inik tunisassaneraa, naak tamatumunnga aningaasartuutaasut ilinniakkat ilaanni annikinnerusut, allanilu malunnaatilimmik qaffasinnerullutik, imaluunniit aningaasartuutaasimasut piviusut Naalackersuisoqarfimmut uppersaatinik nassitsinikkut utertinneqartarnissaannut inatsit pisinnaatitaaffiliissava. Tassunga atatillugu Namminersorneq pillugu Isumalioqatigiisitap kalaaliinnarnik inuttallip isumaliutissiissutaani imatut oqaaseqartoqarpoq:

“Qinikkat tungaannit ”nakkaalanikunnguit ilanngullugit naapertuilluartumik” ingerlatsineq oqartussaasunit pineqartunit inatsisunik pineqartunik aalajangersaasussanit nukippassuarnik atuisoqarnissaat piumasaqaateqarfiusoq

qinikkanit kissaatigineqarajuttarpoq, taamaalillutillu aningaasaliissutit inunnut ikiorneqartussatut eqqarsaatigineqartunut atorineqartussaagaluit allaffissornermit neriorneqartarlutik.”

Allaffissornerup annertuallaarneranik isummerneq aallaavigigaanni, tamanna tassunga suliakkiussatsinnut sanilliullugu, naammassisaqarsinnaassusikippallaarpat aamma apeqqutaassaaq naammassisaqarsinnaassutsip amigarneranut suna pissutaanersoq. Imassinnaavoq naammattumik piginnaasalinnik atorfinitsitsinissaq tigungminniinnarnissarlu iluatsissimanngikkipput, tassani aamma pineqartut suliakkiutigineqartunik naammassinninnissamut naammattumik qaffasissusilimmik piginnaasaqarnerannik misilittagaqarnerannillu isumannaarinnineq.

Nunani avannarlerni allaffissoriaatsimik malitaqarluta allaffissornermattumik katiterisimaneraaneq eqqarsaatigalugu, tamanna marlunnik isiginneriaaseqarfigineqarsinnaavoq. Siullertut aqqissuuseriaaseq atorineqartoq, tassani ilaatigut Namminersorlutik Oqartussat kommunillu akornanni agguataarinikkut, aappaatigullu ingerlatsinermut inatsiseqartitsinermi malittarisassatigut. Taakkunungali marlunnut atuuppoq, taamaanneraanerit taakku qaqtigorujuussuaq itisilerneqartarmata erseqqissarneqartarlutillu. Ingerlatsinermut inatsisitigut malittarisassanut tunngatillugu, ilumoorpoq taakku danskit malittarisassaat amerlasuutitigut assigimmatigut. Tamanna immaqa allaffissornermut malittarisassanik malinnittussamut unammilligassanik arlalinnik nassataqartarsinnaavoq. Oqallinnermi malittarisassat sorliit pinngitsoorneqarsorineqarnerinut tikkuussisoqarnissaa tunngaviusumik amigaataasarpoq. Amerlanerit isumaqarput itigartitsinermut naammagittaalliuteqartoqarsinnaanera pissusissamisoortoq, itigartitsinerullu taamaammat itigartitsinermut tunngavilersuummik imaqarnissaanut, sumullu naammagittaalliuteqarsinnaaneq pillugu paasissutissiissummik. Taamatutaaq suliamut oqartussaasut tigungmiaannut nammineq peqataaffigisamut allagaatit assilinerinik pissarsisinnaatitaaneq amerlanerit pissusissamisoortutut isigaat. Tunngaviatigut ingerlatsinermut inatsisitigut malittarisassat innuttaasut oqartussaasut tungaannit naammaginarlutik sullinneqarnerat isumannaarniarlugu atuupput.

4. Inatsisinut Ataatsimiititaliap inassuteqaataa

Ataatsimiititaliap isumaqatigiittup inassutigaa Naalakkersuisut allannguutissatut siunnersuutaat akuersissutigineqassasoq.

Inatsisinut Ataatsimiititaliap taamatut oqaaseqaateqarluni inatsisissatut siunnersuut aappassaanniigassannagortippaa.

Anders Olsen
Siulittaasoq
Siumut

Laura Tàunâjik
Siumut

Michael Rosing
Demokraatit

Debora Kleist
Inuit Ataqatigiit

Iddimangiiu Bianco
Inuit Ataqatigiit